

O S O B Y :

Wassa Borisowna	— <i>Walentyna Sakkilari</i>
Sergiusz Pietrowicz Żeleznow	— <i>Marian Bogusławski</i>
Prochor Borisowicz Chrapow, brat Wassy	— <i>Stefan Buczek</i>
Natalia } córki Wassy	— <i>Jadwiga Janczewska</i>
Ludmila }	— <i>Janina Krokowska</i>
Raszel, synowa Wassy	— <i>Alicja Sobieraj</i>
Anna Onosenko, sekretarka Wassy	— <i>Emilia Ziółkowska</i>
Mielnikow, sędzia sądu okręgowego	— <i>Tadeusz Szaniecki</i>
Eugeniusz, jego syn	— <i>Stanisław Szymczyk</i>
Gurij Krotkich, zarządzający „Tow. Żegluga”	— <i>Zygmunt Wacławek</i>
Foła } służące	— <i>Jadwiga Wysocka</i>
Liza }	— <i>Zofia Bojanowska</i>
Piatiorokin, były żołnierz	— <i>Michał Hajduk</i>

Reżyseria:

Aleksander Rodziewicz

Scenografia:

Anna Szeliga

Asystent reżysera:

Jadwiga Janczewska

Kierownik literacki: *Jan Nepomucen Miller*

Początek przedstawienia punktualnie o godz. 19.30

Koniec przedstawienia o godz. 22.

Maksym Pieszkow, znany w literaturze pod pseudonimem Gorkiego (ur. w r. 1868 w Niżnim Nowogrodzie, który obecnie się nazywa Gorki — zmarł w r. 1936) rozpoczął twórczość dramatyczną dość późno, bo dopiero w dziesiątym roku swej działalności literackiej. Znany był już szeroko jako autor wielu opowiadań, szkiców i kilku powieści.

Pochodził ze środowiska rzemieślniczego, wcześniej utracił rodziców i od 11-go roku życia musiał się przebić przez życie samodzielnie, chwytając się różnych środków zarobkowania. Był kolejno chłopcem „na posyłki”, statystą w teatrze jarmarczonym, tragarzem, ogrodnikiem, piekarzem itd. Nie mając możliwości systematycznego kształcenia się, uczył się jednak ciągle, kształcił na własną rękę. Należał do nielegalnych kolekc samokształcenia, które odegrały dla niego rolę wolnych „uniwersytetów”.

W ten sposób wcześniej się zapoznał z literaturą zarówno rosyjską jak i powszechną, a postępową krytyka wielkich rosyjskich rewolucyjnych demokratów jak Czernyszewskiego, Dobroliubowa i Pisariewa stała się odskocznią dla jego własnej postawy krytycznej. Zapoznanie się z podstawami marksizmu dało mu w rękę nie przewodnią, która go przeprowadziła przez chaos stosunków rozwijającego się i rozkładającego się szybko ówczesnego kapitalizmu carskiej Rosji i w następstwie pozwoliła mu odegrać rolę człowieka pisarza po Rewolucji Październikowej.

Imię Maksyma Gorkiego stało się sztandarowym dla klasy pracującej zarówno Związku Radzieckiego jak i międzynarodowego proletariatu. Był on najpełniejszym upostaciowaniem poety-rewolucjonisty walczącego z kapitalizmem i caratem za międzynarodową proletariacką rewolucję, za wyzwolenie klasy pracującej całego świata spod jarzma kapitalizmu.

W dramaturgi rosyjskiej zapoczątkował Gorki linię dramatu społeczno-politycznego. Dramaty jego przedstawiają nie psychologicznie lecz społecznie kolizje, starcie się przeciwstawnych i zwalczających się z całą bezwzględnością klas społecznych. Konflikty te znajdowały swój wyraz w dramacie rosyjskim i wcześniej.

Bezpośrednio przed Gorkim zatraćał o nie i Czechow, lecz w sposób niejasny i zawołowany. Dalo to powód kształtującemu wtedy swoją świadomość społeczną i artystyczną Gorkiemu do przeciwstawienia się sposobowi ujmowania rzeczywistości przez Czechowa — mimo że uznawał i wielił jego wielki kunszt artystyczny.

W r. 1889 Gorki w związku z wystawieniem „Wujaszka Wani” tak zareagował na tę sztukę w liście prywatnym do Czechowa:

„Ma pan olbrzymi talent. Niech pan jednak powie, co pan się stara osiągnąć swoją sztuką? Czy ona odrodzi człowieka? To prawda, że jesteśmy ludźmi godnymi politowania... Ale mimo to, szkoda jednak ludzi. Nie jestem żadnym cnotliwym, a jednak ryczałem na widok pańskiego „Wani” — choć głupio jest płakać, a jeszcze głupiej mówić o tym. Ale mnie się wydaje, że w tej sztuce jest pan dla ludzi bardziej lodowaty niż diabeł. Jest pan dla nich obojętny jak śnieg, jak zamieć... Po pańskiej sztuce zrobiło mi się strasznie na duszy, zadziwiła tęsknota.”

Słowa te określają pośrednio własną twórczość Gorkiego, który w przeciwstawieniu do względnie obiektywnej wizji Czechowa nie silił się bynajmniej na przedmiotowy obraz rzeczywistości, lecz ogrzewa ją ciepłem swego uczucia, oświetla promieniem swego społecznego osądu. Jako gorący wyznawca idei społecznej, która na miejsce rozkładu, nędzy i upodlenia kapitalizmu ma wprowadzić nowy, wyzwolony z ucisku i eksploatacji świat rodzącego się socjalizmu, Gorki nie może zajmować stanowiska obojętnego widza, lecz słowem swoim i obrazem poetyckim stara się czynnie oddziaływać na zmianę rewolucyjną hańbiących godność człowieka stosunków.

Dlatego też pierwszy Gorki w utworach swoich zdobywa się na ukazanie w całej ostrości walki klasowej tego okresu.

Gorki przedstawia nie tyle osobiste dramaty niektórych postaci, lecz społeczne i psychologiczne przekroje grup klasowych w określonej epoce. Nie zamykał się w kręgu drohnych spraw społecznych, lecz dążył do rozległych społecznych uogólnień. Dlatego Lenin mógł się wyrazić o twórczości Gorkiego, że „jest on trwale związanej swoimi wielkimi dziełami artystycznymi z ruchem robotniczym Rosji i całego świata” (1909 r.).

Dramat Gorkiego „Wassa Żeleznowa”, wystawiany obecnie w naszym teatrze, powstał w r. 1910. Następną drugą jego uzupełnioną redakcją pochodzi z ostatnich lat życia Gorkiego z r. 1935 i wystawiamy go właśnie w tej uzupełnionej przez autora po 25 latach wersji.

Sztuka przedstawia walkę o własność, która jest podstawą całego społeczeństwa kapitalistycznego i ukazuje wszystkie amoralne i antyspołeczne cechy tych stosunków. W drugiej redakcji z większym naciskiem niż w pierwszym narzuca obraz nasuwającej się rewolucji, która przynosi nieuchronną zgubę rozkładającemu się kapitalizmowi.

W związku z tym zasadniczym zagadnieniem zatracą tu Gorki również sprawę rozkładu inteligencji, którą oświetlił obszerniej w innych sztukach („Letnicy”, „Dzieci słońca”, „Barbarzyńcy”, „Dziwacy”, „Wrogowie”; w osobie Wassy Żeleznowej ukazał odwrotną stronę medalu oblicza tzw. „mocnego człowieka”, do którego wzdychała ówczesna schyłkowa literatura).

Wszystko to odbywa się na tle obrazu pustego i wegetacyjnego życia korsarzy kapitalizmu na zatęchłej prowincji w epoce rzekomej stabilizacji stosunków kapitalistycznych po pierwszej rewolucji w 1905 r. Postać nieulekłej rewolucjonistki Raszel w tej sztuce jest zapowiedzią nasuwającej się Rewolucji Październikowej, która cały ten świat pozornego błogostanu kapitalistycznego a faktycznego zaś rozkładu i zgnilizny moralnej znieście ze świata, torując drogę nowemu ustrojowi, opartemu na zasadach sprawiedliwości społecznej.

Sztuka Gorkiego wyróżnia się tak typowym dla autora realistycznym ujęciem życia.

Realizm pisarza nie polega jednak na bezpośrednim odbiciu powierzonego przebiegu życia ze wszystkimi charakteryzującymi go szczegółami. Realizm Gorkiego jest w pełnym słowa znaczeniu realizmem socjalistycznym — podkreśla bowiem ujawnienie się postępowych tendencji w ich walce z przestarzałymi formami życia, przedstawia rzeczywistość w procesie przemiany, w jej rewolucyjnym rozwoju, który toruje drogę bezklasowemu społeczeństwu przyszłości.

PAŃSTWOWY TEATR DOLNOŚLĄSKI
W JELENIEJ GÓRZE

Dyrektor: Antoni Biliczak
Kierownik artystyczny: Tadeusz Zuchniewski

MAKSYM GORKI
WASSA ŻELEZNOWA
SZTUKA W 3 AKTACH

Przełożyli

OLGA I ALEKSANDER WATOWIE

ARCHIWUM
TEATRU im. CYRYLIANA NORWIDA
W JELENIEJ GÓRZE
Nr: .....

Premiera 4 czerwca 1954 r.